

10. Оніщук Л.І. Організація обліку витрат за центрами відповідальності. URL: [http://xreff.ru/587353.html\(2\)](http://xreff.ru/587353.html(2))
11. Сидоренко Р. В. Внутрішня звітність центрів відповідальності. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2011. Вип. 35. С. 326–328.
12. Скрипник М. І. Організація обліку витрат у розрізі центрів витрат та центрів. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 1. С. 46–49.
13. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2006. 526 с.
14. Шеховцова В.А. Методичні основи управління витратами на промислових підприємствах. *Економіка та держава*. № 8. 2008. С. 57-60.

УДК 338.45

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ МОДЕЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ

Панченко О.М., к.е.н., доцент, Жолоб А.А., магістрант

*Запорізький національний технічний університет
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64*

kafedra_oblik@zntu.edu.ua

У статті розглянуто поняття, зміст та складові обліково-аналітичного забезпечення в системі управління грошовими потоками підприємства. Розкрито підходи до моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками підприємства. Запропоновано модель обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками на підприємстві з урахуванням екзогенних та ендогенних факторів впливу на грошові потоки. Розкрито зміст та обґрунтовано функції кожної зі складових моделей: облікового блоку, блоку контролю, блоку аналізу. Запропонована схема відображає послідовний перехід інформаційного потоку від обліку, контролю та аналізу до прийняття управлінського рішення щодо оптимізації грошових потоків з урахуванням впливу екзогенних та зовнішніх факторів. Обґрунтовано, що обліковий блок надає інформацію щодо поточного стану грошових коштів. Ця інформація в подальшому обробляється в процесі контролю та аналізу грошових потоків. Блок контролю призначений для перевірки доречності та достовірності інформаційного потоку. Призначення блоку аналізу полягає в оцінці ефективності роботи підприємства з грошовими коштами. Конкретні методичні прийоми обліку, контролю, аналізу в межах побудованої моделі визначаються завданнями оптимізації грошових потоків в межах загальної стратегії ефективного розвитку підприємства. Результатом обліку та аналізу є система внутрішньої й зовнішньої звітності. Запропоновано для удосконалення інформаційної змістовності звітності щодо залишків та руху грошових коштів включити до приміток у складі річної фінансової звітності підприємства додаток з розкриття інформації про внутрішні зміни не грошових операцій. Надано рекомендації стосовно приблизної форми внутрішнього звіту про негрошові операції на підприємстві.

Ключові слова: грошові потоки, модель, обліково-аналітичне забезпечення, облік, аналіз, контроль, види діяльності, звітність, управлінські рішення.

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT AS A MODELING OBJECTIVE IN THE CASH MANAGEMENT SYSTEM

Panchenko O. M., PhD in the Department of Accounting and Taxation, Jolob A. A., magister

*Zaporizhzhya National Technical University
Ukraine, 69000, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 64*

The article deals with the concept, content and components of accounting and analytical support in the system of management of cash flows of the enterprise. Approaches to the simulation of accounting and analytical support for cash flow management of the enterprise are revealed. The model of accounting and analytical provision of cash flow management at the enterprise is proposed, taking into account exogenous and endogenous factors of influence on cash flows. The content and substantiated functions of each of the components of the model: accounting unit, control block, analysis block are revealed. The proposed scheme reflects the sequential transition of the information flow from

accounting, control and analysis to a management decision for optimizing cash flows, taking into account the influence of exogenous and external factors. It is substantiated that the accounting unit provides information on the current state of money. This information is further processed in the process of control and analysis of cash flows. The control unit is designed to verify appropriateness and reliability of the information flow. The purpose of the analysis block is to assess the efficiency of the company with cash. Concrete methodological methods of accounting, control, analysis in the framework of the built model are determined by the tasks of optimizing cash flows within the framework of the general strategy of effective development of the enterprise. The result of the accounting and analysis is the system of internal and external reporting. It is proposed to improve the information content of the reporting on balances and cash flows to include in the notes in the annual financial statements of the enterprise an application to disclose information about internal changes, not monetary operations. Provided recommendations on the approximate format of the internal report on non-cash operations at the enterprise.

Key words: cash flows, model, accounting and analytical support, accounting, analysis, control, kinds of activities, reporting, management decisions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективність кожної керівної системи значною мірою залежить від її інформаційного забезпечення. В умовах ринкової економіки відома формула «час – гроші» доповнюється аналогічною формулою: «інформація – гроші» [1]. Інформація про рух грошових коштів підприємства справді є корисною, оскільки надає користувачам фінансових звітів основу для оцінки спроможності підприємства генерувати грошові кошти та їхні еквіваленти, а також потреби підприємства щодо використання цих грошових коштів. Для економічних рішень, які приймають користувачі, необхідна оцінка спроможності підприємства генерувати грошові кошти та їхні еквіваленти, а також часу такого генерування і впевненості в ньому. Грошові кошти потрібні підприємствам, в основному, з однакових причин, якою різною не була б їх основна діяльність, від котрої одержують прибутки: для здійснення операцій, погашення зобов'язань і забезпечення доходу інвесторам [2].

Окрім цього, незбалансованість і нерівномірність надходжень та виплат у розрізі часових інтервалів грошових потоків може призвести як до тимчасового дефіциту, так і до виникнення тимчасово їх вільних обсягів. До дефіциту чи тимчасово вільних грошових коштів призводить неефективне управління ними, або недосконале обліково-аналітичне забезпечення. Ці фактори своєю чергою погіршують стан підприємства, тому саме управління грошовими потоками один із найважливіших сегментів фінансової роботи підприємства.

Внутрішня інформація підприємства є найважливішою складовою при управлінні грошовими потоками, особливо в сучасних умовах господарювання вона є необхідним елементом успіху. І тому виникає необхідність отримання достовірної та повної інформації, завдяки якій будується підґрунтя управлінських рішень щодо грошових потоків. Таку інформацію надає система обліково-аналітичного забезпечення в системі управління грошовими потоками. Обліково-аналітичне забезпечення займає ключове місце в інформаційній системі підприємства і відповідає за формування всіх фінансових і нефінансових показників про внутрішні процеси і зовнішнє середовище підприємства, координує інформаційні потоки [3, с. 57].

Кожне підприємство має особливості здійснення облікових та аналітичних процедур, зумовлені специфікою господарювання, тому питання побудови оптимальної для існуючих умов моделі обліково-аналітичного забезпечення в системі управління грошовими потоками є актуальним для будь-якого підприємства, що прагне бути конкурентоспроможним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам моделювання в сфері обліково-аналітичних аспектів процесу управління присвячені праці багатьох вчених, таких як: В. Євдокимов [4], В. Жук [5], Ю. Кузьминський [6], Н. Малюга [7], М. Рета [8] та ін. Питанням інформаційно-аналітичного забезпечення управління грошовими коштами присвятили свої праці В. Головка, Г. Мисака [9], Л. О. Лігоненко [10]. Концепція обліково-аналітичного управління грошовими потоками

представлена в дослідженні А.О.Касич [11]. Водночас, незважаючи на вагомості напрацювання вчених, залишається недостаньмо нерозкритим питання про моделювання обліково-аналітичного забезпечення в системі управління грошовими потоками. Метою статті є надання науково обґрунтованих пропозицій стосовно моделювання обліково-аналітичного забезпечення в системі управління грошовими потоками.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Модель — це описання реального явища, події, системи за допомогою знаків, креслень, формул, зразків тощо. Іншими словами, моделлю є опис взаємозалежності між екзогенними та ендогенними змінними, де змінні — це конкретні величини, що мають різні значення [12, с.13].

Модель обліково-аналітичного забезпечення грошових потоків у системі управління має формалізовано та послідовно описати технологічний процес сукупності взаємопов'язаних процедур обробки інформації щодо грошових потоків з класифікації, групування та узагальнення первинних даних у результатну (звітну) інформацію з урахуванням ендогенних (внутрішніх) та екзогенних(зовнішніх) факторів.

Внутрішня інформація щодо залишків та руху грошових коштів формується у системі бухгалтерського обліку. Але ефективно поточне та стратегічне управління рухом грошових коштів неможливе без використання зовнішніх джерел інформації, до яких належать: законодавчі акти, інструктивні та нормативні матеріали, статистична звітність, інформація про діяльність контрагентів тощо [13].

Процес управління грошовими коштами підприємства необхідно розглядати з точки зору статичного та динамічного підходів. Статичний підхід до характеристики грошей визначає їх як наявний залишок (запас) коштів, що знаходяться в розпорядженні підприємства на конкретний момент часу. Під динамічним підходом розуміють обіг грошових коштів (грошовий потік) за певний період часу, який характеризує обсяги надходження та витрачання грошових коштів [14].

Для того щоб розуміти, що являє собою обліково-аналітичне забезпечення грошових потоків, потрібно дослідити саму сутність «обліково-аналітичного забезпечення», його складові в частині управління грошовими потоками.

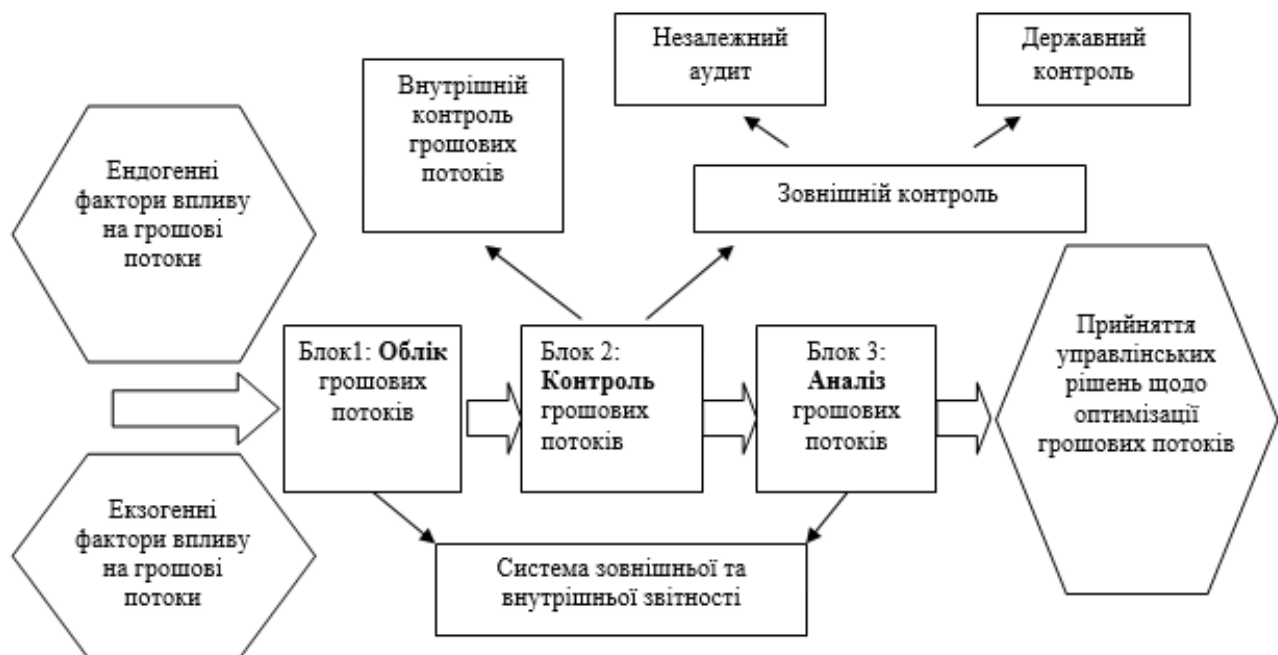

Рис.1. Модель обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками

Примітка: авторська розробка

Змістовний аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «обліково-аналітичного забезпечення процесів управління» та сутнісні характеристики цього поняття, зокрема, стосовно грошових коштів наведені в праці А.О.Касич [11]. Дослідниця ґрунтовно довела, що більшість авторів, які розглядають методичні та організаційні засади побудови обліково-аналітичного забезпечення управлінських рішень стосовно управління грошовими коштами на підприємстві, концептуально виділяють три складові цієї системи: обліковий, аналітичний і контрольний блоки. Вважаємо за доцільне підтримати такий підхід як базовий для побудови моделі обліково-аналітичного забезпечення в системі управління грошовими потоками.

На нашу думку, поєднання взаємодії надає можливість отримати якісну та правдиву обліково-аналітичну інформацію для прийняття управлінських рішень. Модель взаємодії обліку, контролю та аналізу представлена авторською схемою, яка зображена на рис.1.

Запропонована схема відображає послідовний перехід інформаційного потоку від обліку, контролю та аналізу до прийняття управлінського рішення щодо оптимізації грошових потоків з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. У моделі відображено, що облік грошових потоків є першою і невід'ємною частиною системи. Обліковий блок забезпечує інформацією, яка в подальшому обробляється в процесі контролю та аналізу грошових потоків. Блок контролю призначений для перевірки доречності та достовірності інформаційного потоку. Завдяки блоку аналізу грошових потоків відбувається оцінка ефективності роботи підприємства з грошовими коштами з встановленням причин відхилень від планових показників з метою пошуку оптимальних управлінських рішень. Результатом обліку та аналізу є система внутрішньої й зовнішньої звітності.

Розглянемо докладніше зміст та функції ключових блоків моделі.

Обліковий блок. Облік – це окрема функція управління грошовими потоками. Облік грошових коштів має забезпечувати збір всіх даних щодо грошових коштів у формі, необхідній для подальшого контролю, аналізу, складання звітних форм для різних користувачів, для прийняття ними управлінських рішень. Базовою вимогою належної організації та ведення обліку грошових коштів є їх класифікація за різними ознаками. Грошові кошти в обліку мають бути розподілені на облікових рахунках та облікових регістрах :

- за формою – на готівкові, безготівкові грошові кошти, грошові еквіваленти, грошові документи;
- за видом валюти – грошові кошти в національній валюті та грошові кошти в іноземних валютах. При цьому для кожного виду валюти виділяють окремий рахунок обліку;
- за місцем зберігання – грошові кошти в касі, грошові кошти на рахунках у банках, платіжні картки; електронні гроші тощо;
- за обмеженістю доступу – поточні та строкові депозити (короткострокові та довгострокові).

Облікова система має забезпечувати систематизацію інформації стосовно руху грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Узагальнена інформація щодо руху грошових коштів від всіх видів діяльності відображується у звітній формі № 3 «Звіт про рух грошових коштів». Метою складання «Звіту про рух грошових коштів» є надання користувачам фінансової звітності, повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися в грошових коштах підприємств та їх еквівалентах за звітний період [15].

Для вдосконалення інформаційної звітності щодо залишків та руху грошових коштів пропонуємо включити до приміток у складі річної фінансової звітності підприємства додаток з розкриття інформації про внутрішні зміни негрошових операцій (отримання активів

шляхом фінансової оренди, бартерні операції, придбання активів шляхом емісії акцій, інформацію про обіг векселів тощо), пов'язаних із придбанням та продажем активів з негрошовою формою оплати. Запропонована примітка може відобразитися у вигляді таблиці або пояснень у зручній для користувача формі на розсуд підприємства. Для управлінських цілей доцільно скласти відповідний звіт (табл. 1).

Таблиця 1 – Внутрішній звіт щодо не грошових операцій за період

Дата здійснення господарської операції	№ договору та інші необхідні реквізити	Зміст операції	Сума операції	Причини негрошового заліку	Примітки
1	2	3	4	5	6
-	-	-	-	-	-

Примітка : авторська розробка

Блок контролю складається з двох частин внутрішнього та зовнішнього контролю. Система контролю повинна забезпечувати надійне спостереження за дотриманням вимог чинного законодавства при здійсненні грошових операцій, відстежувати необхідні параметри руху грошових потоків підприємства від всіх видів діяльності, проводити моніторинг виконання планових показників.

Система обліково-аналітичного забезпечення процесів управління грошовими потоками повинна бути зорієнтована на інформаційне забезпечення тактичних та стратегічних рішень, тобто на забезпечення довгострокової фінансової стійкості за рахунок використання всіх способів генерування грошових потоків, забезпечення їх найбільш ефективного розміщення в контексті стратегічного розвитку підприємства [11, с. 33].

На показники руху грошових потоків постійно впливають різноманітні внутрішні та зовнішні чинники, які можуть створити загрози фінансовій стійкості підприємства як у поточному періоді, так і в перспективі. Тому важливим завданням підприємства є розробка та реалізація управлінської стратегії з оптимізації руху грошових потоків, синхронізації надходження коштів та здійснення платежів за зобов'язаннями, формування ефективної структури залишків різних видів грошових коштів для підтримки необхідного рівня ліквідності й платоспроможності.

Для реалізації цих завдань на підприємстві здійснюють аналітичну обробку інформації, отриманої з облікового та контрольного блоку. Призначення аналітичного блоку полягає в здійсненні функцій оцінки ефективності використання грошових коштів від всіх видів діяльності. Кожне підприємство має визначити обсяг та методику проведення аналітичних процедур залежно від потреб управління. Серед основних методичних прийомів аналізу грошових потоків для їх оптимізації можна вказати [9, с.8-9, 16, с.63]:

1. Вивчення складу, структури, динаміки обсягів позитивних (притоку коштів) та негативних (відтік коштів) грошових потоків.
2. Порівняння темпів росту позитивного грошового потоку з темпами зростання активів, змін виручки від реалізації товарів (робіт, послуг), змінами динаміки прибутковості та рентабельності різних видів діяльності.
3. Вивчення співвідношення зовнішніх та внутрішніх джерел позитивного грошового потоку.
4. Здійснення факторного аналізу взаємозв'язку величини, структури та динаміки грошових потоків з доходами та витратами періоду.
5. Проведення структурно-динамічного аналізу збалансованості позитивних та негативних грошових потоків.
6. Здійснення розрахунку основних аналітичних показників: коефіцієнта оборотності грошових коштів; показника тривалості обороту грошових коштів; показника достатності

грошового потоку, показника ефективності грошових потоків, показника реінвестування грошових потоків, коефіцієнта рентабельності грошових потоків від різних видів діяльності тощо.

Проведення аналізу грошових потоків дозволяє виявити позитивні та негативні тенденції функціонування системи управління грошовими коштами на підприємстві.

ВИСНОВКИ

Належним чином побудоване обліково-аналітичне забезпечення є необхідною умовою ефективного управління грошовими потоками на підприємстві. Моделювання обліково-аналітичного забезпечення в системі управління грошовими потоками з урахуванням особливостей ендогенних та екзогенних факторів впливу на рух грошових коштів конкретного підприємства дозволяє налагодити взаємозв'язок між такими функціями управління як облік, контроль, аналіз. Конкретні методичні прийоми обліку, контролю, аналізу у рамках побудованої моделі визначаються завданнями оптимізації грошових потоків у рамках загальної стратегії ефективного розвитку підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Осипов Ю. М. Основы теории хозяйственного механизма. Москва: Изд. МГУ, 1994. С. 92
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 7 «Звіти про рух грошових коштів». URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019
3. Кундря-Висоцька О. П. Вагнер І. М., Ключ М. І. Бухгалтерський облік в умовах інтеграційних процесів: сучасний стан та напрями розвитку: монографія. Київ : УБС НБУ, 2013. 286 с.
4. Євдокимов В. В. Моделювання системи бухгалтерського обліку: теорія і практика застосування : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 – «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2005. 21 с.
5. Жук В.М. Розвиток моделювання в бухгалтерському обліку. *Облік і фінанси АПК*. 2010. № 3. С. 26-32.
6. Кузьмінський Ю. А. Моделювання як метод оперативного обліку та контролю міжнародних фінансово-господарських операцій. *Бухгалтерський облік та господарський контроль : минуле, сучасне, майбутнє: збірник тез та текстів виступів на міжнародній науковій конференції*, 16-17 травня 2002 р., м. Житомир. Житомир : ЖІТІ, 2002. С. 98-101.
7. Малюга Н. М. Моделирование как инструмент обеспечения прогностической функции бухгалтерского учета. *Вестник национального технического университета «ХПИ»*. 2005. № 58. С.175-177.
8. Рета М.В., Токар Н.Б. Система обліково-аналітичного забезпечення: науково-методичний підхід до формування. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2016. № 27 . С. 97–102.
9. Головка В. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління грошовими потоками фірми. URL: http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/golovko-v-mysaka-g-information-analytical-support-of-management-company-cash_14042.pdf
10. Лігоненко Л. О. Ситник Г. В. Управління грошовими потоками : навч. посібн. Київ : Нац. торг.-ек. ун-т, 2005. 255 с.
11. Касич А.О. Циган Р.М. Концепція обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками. *Облік і фінанси*. 2017. № 3 (77). С. 28-37.
12. Базилінська О.Я., Мініна О.В. Мікроекономіка: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 352 с.
13. Чорна С.В. Інформаційне забезпечення управління рухом грошових коштів. URL: <http://intkonf.org/chorna-sv-informatsiye-zabezpechennya-upravlinnya-ruhom-groshovih-koshtiv/>
14. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.] ; за заг. ред. М. І. Савлука. Київ : КНЕУ, 2001. 602 с.
15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до звітності», затверджене наказом Міністерства Фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
16. Осадча Г. Г., Овсяк А. М. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення наявності та руху грошових коштів підприємства. . *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 2017. Вип. 13. Ч. 2. С. 61–64.